

פיליפ צ'טווד מהקורפוס ה-20 דיוקן של מפקד ואדם עזרא פימנטל

סר פילי וולאוס צ'טווד

סר פיליפ וולאוס צ'טווד (1869-1950), בן למשפחת אצולה בריטית, החל את דרכו הצבאית כמפקד זוטרי בגדודי הרגלים המר-חביים של אוקספורדשייר ובאקינגהאמשייר, ובהמשך גם בגדוד הפרשים הווסארים. תפקידים אלו הכשירוהו ללוחמת חי"ר וללחימה רכובה.

ב-1892 הוא צורף לחיל המשלוח הבריטי לבורמה, שם עבר את טבילת האש הראשונה. בשנים 1902-1909 לחם עם הצבא הבריטי במלחמת הבורים בדרום אפריקה. בדומה לשדרת הפיקוד הבריטי הבכיר במלחמת העולם הראשונה, רכש את ניסיונו הממשי הראשון בפיקוד במלחמה זו. ב-1906 מונה למזכיר הצבאי של ג'ון

פרנץ', אז הרמטכ"ל הבריטי, ובהמשך מונה כמפקד רגימנט פרשים תחת פיקודו של אלנבי. בשלהי 1914, במלחמת העולם הראשונה, לחם בקרב על המארן. בקרב השני על איפר שבצרפת כבר פיקד בהצטיינות על בריגדת פרשים (Gullet, 207).

הקיפאון העמוק במלחמת החפירות בחזית צרפת, הביא ב-1916 להחלטת קבינט המלחמה להסיט את המאמץ העיקרי לחזית מזרח הים התיכון, שם הוצב צ'טווד. על אדמת מצרים נבנה אז כוח שנועד להחזיר לבריטים את הריבונות על סיני, לאחר שהתורכים בפיקודו של קרס פון קרסנשטיין, איימו משם על תעלת סואץ.

הכוח הבריטי כלל שתי דיביזיות רכובות, האחת אוסטרלית ניו זילנדית ממפוני גליפולי (דיביזיית אנז'ק), והשנייה דיביזיית יומנרי, בריגדת גמלים ושתי דיביזיות רגלים (גריינג'ר, 1917, 18). את הפיקוד על כל חיל המשלוח שפונה 'הכוח המזרחי החדש' (שם, 24), הטיל הגנרל מאריי על גנרל דוֹבֶל, שפיקד קודם לכן על הכוח הבריטי במערב אפריקה (כוח שפלש לקמרון, אז מושבה גרמנית). את הפיקוד על הדיביזיות הרכובות, בדרגת מפקד קורפוס, קיבל הגנרל צ'טווד, שזה מקרוב הגיע מאנגליה (Hill, 85). הקורפוס של צ'טווד קיבל את הכינוי 'טור המדבר הרכוב'.

בדצמבר 1916, הוטל על הכוח להמשיך ולהתקדם לעבר ארץ ישראל וסוריה. צ'טווד פיקד אישית והצטיין בקרב על רפיח (Gullet, 230, 4), אך נחל אכזבה קשה בשני הקרבות על עזה שהסתיימו בתבוסה לבריטים. האשמה הוטלה על גנרל דובל, שהיה המפקד הבריטי העליון בשטח והוא אולץ על ידי מאריי להתפטר מתפקידו. את מקומו בפיקוד תפס צ'טווד כמפקד הבריטי הבכיר ביותר בין קציני חיל המשלוח. צ'טווד נאלץ להתמודד עם תהליך שיקום המוראל הנמוך של הכוח המופה והחזרתו לפשרות. הוא נקט בדרך הטובה ביותר שמפקד יכול לנקוט במצבים כאלה, מלבד ארגונו מחדש של הכוח ואחזקת שגרת היומיום בקו לאורך שטח ההפקר בחודשים מאי-יוני 1917, הוא יזם פעילות התקפית מול מטרות האויב. הוא תכנן וביצע פשיטות עומק חטיבתיות רכובות לאיסוף מודיעין ולחבלה במסילת הברזל התורכית בביר עסלוג' ובעוג'ה אל חפיר (Cyril Falls, 79). הלקחים מהפשיטות האלה עובדו על ידו לתוכנית פעולה עתידית לפריצת המערך התורכי בקו עזה-באר שבע לכשתבוא. עקרונות תוכניתו שנוסחו במסמך: 'Notes on the Palestine Campaign' (Gullet, 345), אומצו בשינויים קלים בידי גנרל אלנבי, שהגיע לחזית בסוף חודש יוני כמחליף למאריי. אלנבי שהכיר את צ'טווד עוד מצרפת, העריך מאוד את כישוריו, אך גם ידע את חסרונותיו ועל כך בהמשך.

לאחר שאלנבי סייר לאורך הקו, הוא ביקר במוצבים, שוחח עם חיילים ומפקדיים, למד את הגזרה ולאחר שקיבל את התגבורות הדרושות, החליט על ארגונו מחדש של הכוח ועל ביצוע התוכנית שהתווה צ'טווד.

במסגרת זו הוקמו שלושה קורפוסים: שני קורפוסים של חי"ר, ה-20 וה-21 ואחד רכוב (הוא 'הקורפוס המדברי הרכוב', ממשיכו המתוגבר של 'טור המדבר הרכוב' שעליו פיקד בעבר צ'טווד). אך בניגוד לציפיותיו, צ'טווד קיבל את הקורפוס ה-20 הרגלי ושוֹבֵל את 'הקורפוס המדברי הרכוב'. שניהם הועלו לדרגת ליוטננט גנרל ולשניהם היה זה קידום. אך לצ'טווד במובן מסוים זו הייתה נסיגה לעומת שוֹבֵל (האוסטרלי הראשון שקיבל דרגה זו), שקיבל את הקורפוס היוקרתי יותר. ההיסטוריון ריון רולנד פרי כותב: "אלנבי הטיל פצצה על ראשו של צ'טווד" (Perry, 301; Gullet, 335). כעבור שנים שפך ההיסטוריון וייוול אור על שיקוליו של אלנבי:

הוא [צ'טווד] ניחן בחשיבה הצבאית המהירה ביותר שידעתי, בראיה טקטית מעולה של השטח ובכישרון נדיר לתיאור מצבים באופן ברור ומעמיק ... אך כמפקד הוא חסר את ההנעה והנחישות בהשוואה ובהתאם לציפיות של אלנבי... (Hill, 106).

אך ייתכן מאוד שבמינוי זה שיחקו גם לחצים פוליטיים של הדרג המדיני, להעדיף במקרה זה גנרל אוסטרלי על גנרל בריטי.

מינויים אלה פתחו מערכת יחסים מתוחה אך קורקטית בין שני המפקדים. בדרך כלל קצינים בריטים לא אהבו לראות קצינים 'קולוניאליים' עוקפים אותם, ולא מעט גבות הורמו בסביבתו של אלנבי. אך צ'טווד, שעד בואו של אלנבי היה בכיר משובל, קיבל זאת בהבנה, גם מפאת גילו המבוגר יותר של שובל וגם בשל ההערכה כלפיו כמפקד וכאדם. לעומתו שובל היה מעט חשדן. ב-13 באוקטובר, בשלב מסוים במשך שעות ההמתנה על גבעת חאשמ זאנה והעיכוב המתמשך ביציאה להסתערות על באר שבע, שובל חשש שאלנבי יטיל על צ'טווד לפרוץ אל

העיר (Hill, 127) וייקח ממנו את התהילה, דבר שלא קרה. המתיחות בין השניים נבעה גם מהבדלי תפיסת חשיבות נושא המשמעת. צ'טווד מחה בפני שובל על זלזול החיילים האוסטרלים בנושא זה, בעוד ששובל שם דגש על ביצועיהם בשדה הקרב (Gullet, 207). עם זאת הקפידו שני המפקדים על לויאליות הערכה הדדית. כבר לאחר קרב עזה הראשון כתב צ'טווד לשובל, אז פקודו, מכתב הערכה על "תפקודו ותפקוד פרשיו בקרב ובנסיגה הלילית" (Hill, 106).

לאחר הארגון מחדש ומינויו של אלנבי (המאכזבים לגבי צ'טווד), שובל כתב לצ'טווד על "חובו אליו, על העצה ושיתוף הפעולה שלו לכל אורך הדרך...". המכתב לא נמצא, אך נמצאה תשובתו של צ'טווד למכתב, שבו הוא כותב בגילוי לב, לאחר פתיח ארוך ומחמיא לשובל ולחייליו: "איני יכול לומר עד כמה אני מקנא בך על הפיקוד שקיבלת על הכוח הרקוב הגדול ביותר שהיה אי-פעם בידי אדם אחד. זאת דרכי, אך הגורל רצה אחרת" (Hill, 118).

נחמתו הגדולה של צ'טווד הייתה, שניתנה לו ולקורפוס שלו הזכות להיכתב בהיסטוריה כגנרל שכבש את ירושלים (Cyril Falls, 228-236). כמחוות ידידות לעמיתו-מתחרהו, הדבר הראשון שצ'טווד עשה לאחר שנכנס לירושלים, היה להזמין את שובל לסיור בעיר. שובל נענה ברצון וניצל את ההזדמנות לקניית מתנות חג המולד לרעייתו סיביל בלונדון (Hill, 136).

צ'טווד המשיך לפקד על הקורפוס ה-20 בלחימה בארץ ישראל, כולל מערכת מגידו, בה פיקד על הדיביזיות 53 ו-10 על גב ההר.

לאחר המלחמה מונה צ'טווד לסגן רמטכ"ל הצבא האימפריאלי הבריטי. ב-1927 מונה לרמטכ"ל צבא הודו בדרגת פילדמרשל, ונשאר שם עד 1936. הוא פרש משירות צבאי גדוש תארים ועיטורי כבוד וכיהן עד יום מותו כנשיא החברה הגאוגרפית הבריטית.

ביבליוגרפיה

- John D. Grainger, *The Battle for Palestine 1917*, Boydell Press, 2006.
- H.S. Gullet, *The A.I.F. in Sinai and Palestine*, University of Queensland Press, 1984.
- A.J. Hill, *Chauvell of the Light Horse*, Melbourne University Press, 1978.
- Roland Perry, *The Australian Light Horse*, Hachette, Australia, 2009.
- א"פ וייול, מסעי מלחמה בארץ ישראל, מערכות, 1951.
- מהדורת כתב היד של הנ"ל בתרגום יגאל אייל: ג"ד גריינג'ר, הלחימה על ארץ ישראל 1917, 2011.
- סיריל פולס, מלחמת העולם הראשונה, מערכות, 1960.
- Cyril Falls, *Military Operations in Egypt & Palestine, Part I, His Majesty's Stationery Office*, 1930.